

A DÉLI PARTNEREK

Az európai szomszédságpolitika Algériára, Egyiptomra, Izraelre, Jordániára, Libanonra, Líbiára, Marokkóra, Palesztinára, Szíriára és Tunéziára terjed ki. Az Unió és a tíz partnerország közötti kétoldalú politikákból áll, melyeket kiegészít egy regionális együttműködési keret, az Unió a Mediterrán Térségért. A déli szomszédságban lezajlott demokratikus felkelésekre válaszképpen az Unió 2011-ben fellendítette a demokratikus átalakulásokra irányuló, az európai szomszédságpolitika keretében nyújtott támogatását, majd 2015-ben ismét felülvizsgálta a politikát.

JOGALAP

- Az [Európai Unióról szóló szerződés](#) 8. cikke;
- az Európai Unióról szóló szerződés V. címe: az EU külső tevékenysége;
- az [Európai Unió működéséről szóló szerződés](#) 206–207. cikke (kereskedelem) és 216–219. cikke (nemzetközi megállapodások).

ESZKÖZÖK

Az európai szomszédságpolitika (ENP) végrehajtása kétoldalú (az egyes országokra szabott), regionális, szomszédsági és határokon átnyúló együttműködési programokon keresztül történik (az uniós országok és a szárazföldi vagy tengeri határátkelőhellyel rendelkező szomszédos országok között). Az Unió Algériával, Egyiptommal, Izraellel, Jordániával, Libanonnal, Marokkóval, a Palesztin Hatósággal és Tunéziával fenntartott kétoldalú kapcsolatainak jogalapját társulási megállapodások képezik. A 2011-es nyilvános tiltakozások szíriai kormány általi erőszakos leverését megelőzően Szíriával kezdeményezett társulási megállapodást nem írták alá. Az EU–Líbia-keretmegállapodásra irányuló tárgyalásokat 2011 februárjában felfüggesztették, és még nem indították újra.

Az ENP keretében az Unió kétoldalú cselekvési terveket, partnerségi prioritásokat vagy társulási menetrendeket fogadott el déli partnereivel (Líbia és Szíria kivételével). Ezek 3–5 éves időszakra vonatkozó rövid és középtávú prioritásokkal bíró politikai és gazdasági programokat határoznak meg. Az európai szomszédságpolitika keretében kidolgozott, az EU és az egyes partnerországok szükségleteit, érdekeit és kapacitásait tükröző cselekvési tervek célja elsősorban demokratikus, társadalmilag méltányos és befogadó társadalmak építése, a gazdasági integráció és az oktatás elősegítése, a

kis- és középvállalkozások, illetve a mezőgazdaság fejlesztése, valamint az emberek határokon keresztül történő mozgásának megkönnyítése.

A 2014–2020 közötti időszakban az Európai Szomszédági Támogatási Eszköz (ENI) volt a déli partnerekkel folytatott kétoldalú együttműködés kulcsfontosságú uniós finanszírozási eszköze. Az új Szomszédági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz (NDICI) – „Globális Európa” – fogja meghatározni az EU és ezen országok közötti együttműködést a 2021–2027. közötti időszakban. Az új Szomszédági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz – „Globális Európa” keretében az uniós támogatásoknak az európai és nemzetközi pénzügyi intézményektől származó kölcsönökkel való ötvözésére helyezett fokozott hangsúly lehetővé teszi a partnerországok számára, hogy jelentős mértékű kedvezményes finanszírozást bocsássonak rendelkezésre a beruházásokhoz. Az NDICI – Globális Európa keretében biztosított garanciák új rendszere hozzáférést biztosít majd az állami és magánbefektetők bevonásából származó további forrásokhoz.

Az Európai Bizottság és az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője 2021. február 9-én közös közleményt fogadott el, amelyben javasolják, hogy jöjjön létre egy ambiciózus és innovatív [új program a földközi-tengeri térség számára](#) az Európai Unió és déli szomszédági partnerei közötti stratégiai partnerség újraindítása és megerősítése érdekében. Ez az új program öt szakpolitikai területre összpontosít: a) humán fejlődés, jó kormányzás és jogállamiság, b) reziliencia, jólét és digitális átállás, c) béke és biztonság, d) migráció és mobilitás, valamint e) zöld átállás: az éghajlatváltozás hatásaival szembeni reziliencia, az energiaügy és a környezet. Ugyanakkor a déli szomszédokra vonatkozó célzott gazdaságélénkítési és beruházási terv célja, hogy segítse a gazdasági fellendülést és javítsa a régióban élő emberek életminőségét, és kiterjed a Covid19-világjárvány utáni helyreállításra is.

Az Unió arra is törekszik, hogy előmozdítsa a piaci hozzáférést, valamint a migrációs és mobilitási kérdésekkel kapcsolatos együttműködést déli partnereivel. Marokkóval és Tunéziával már zajlanak a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásról szóló tárgyalások. Mobilitási partnerségek jöttek létre Marokkóval, Tunéziával és Jordániával, Libanonnal pedig tárgyalások folynak. E keretek között számos projektet hajtottak végre, különösen a 2016-ban elindított [mobilitási partnerségi eszköz](#) égisze alatt. Emellett Algériában, Egyiptomban, Líbiában, Marokkóban és Tunéziában az [Uniós Szükséghelyzeti Alap Afrikáért](#) Észak-Afrikára vonatkozó kerete a migrációval és a mobilitással kapcsolatos regionális és kétoldalú kezdeményezéseket finanszíroz. A [szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap](#), az úgynevezett „Madad alap” támogatást nyújtott a szíriai menekülteknek, a belső menekülteknek, valamint a libanoni, jordániai és egyiptomi helyi közösségeknek. A Madad Alap hivatalosan 2021 decemberében járt le, bár az általa finanszírozott projektek 2025 júniusáig tartanak.

Az euromediterrán partnerség újjáélesztésére 2008-ban létrehozott Unió a Mediterrán Térségért regionális keretet biztosít az uniós tagállamok és tizenöt földközi-tengeri ország – köztük a tíz déli partner – közötti együttműködés számára.

A JELENLEGI HELYZET

A. Algéria

Jelentős regionális szereplőként és fontos energiatermelőként Algéria az Unió egyik kulcsfontosságú partnere a déli szomszédságon belül. 2005-ben társulási megállapodás lépett hatályba. Az EU és Algéria még nem fogadott el [partnerségi prioritásokat](#) a 2021–2027-es időszakra, ezért a munka a Társulási Tanács 2017. márciusi ülésén elfogadottak alapján folytatódik. A partnerségi prioritások a politikai párbeszéd és a megerősített együttműködés megújult keretét alkotják, különös tekintettel az alábbiakra: i. kormányzás és alapvető jogok; ii. társadalmi-gazdasági fejlődés és kereskedelem; iii. energiaügy, környezetvédelem és éghajlatváltozás; iv. stratégiai és biztonsági párbeszéd; valamint v. az emberi dimenzió, migráció és mobilitás.

B. Egyiptom

Az Európai Unió és Egyiptom közötti kapcsolatokat a 2004 óta hatályos társulási megállapodások szabályozzák. 2022 júniusában az EU–Egyiptom Társulási Tanács kilencedik ülése megerősítette, hogy a két fél hatékony és sokrétű partnerséget alakított ki azáltal, hogy új [partnerségi prioritásokat](#) fogadott el, amelyek 2027-ig iránymutatást nyújtanak a kapcsolatoknak. Ezek összhangban vannak a földközi-tengeri térségre vonatkozó új uniós programmal, annak gazdaságélénkítési és beruházási tervével, valamint Egyiptom „Fenntartható fejlődési stratégia – 2030-ra vonatkozó jövőkép” című stratégiájával. Az EU és Egyiptom úgy határozott, hogy tovább mélyíti a párbeszédet és az együttműködést a következő három fő prioritás mentén: i. fenntartható korszerű gazdasági és társadalmi fejlesztés; ii. külpolitikai partnerség; iii. a stabilitás megszilárdítása.

C. Izrael

Az erős gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokkal és technikai együttműködéssel alátámasztott EU–Izrael-kapcsolatok kiterjedtek. A 2000. évi társulási megállapodás alapjain a rákövetkező években a kapcsolat – az ágazatok jelentős bővülése mellett – dinamikus fejlődött. A 2005-ben elfogadott EU–Izrael cselekvési terv a demokrácia, valamint az emberi jogok, a jogállamiság és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása közös értékein alapul, és támogatja Izraelnek az európai politikákba és programokba való bevonását. 2009-ben az Unió úgy döntött, hogy a kapcsolatok „kiemelt” státuszba történő emelése érdekében előrelépésre van szükség a közel-keleti békefolyamat tekintetében. Az együttműködés azonban folytatódik a [2005-ös szomszédságpolitikai cselekvési terv](#) alapján, amelynek érvényességét 2025-ig meghosszabbították.

D. Jordánia

Az EU fontos partnernek tartja Jordániát, amely a Közel-Keleten stabilizáló szerepet tölt be. A kétoldalú kapcsolat jogalapját a 2002 májusa óta hatályos EU–Jordánia társulási megállapodás képezi. Jordánia volt az első olyan mediterrán partnerország, amely 2010-ben lezárta a „kiemelt státuszhoz” vezető technikai tárgyalásokat az EU-val. 2012-ben európai szomszédságpolitikai cselekvési tervet fogadtak el, és

2022 júniusában új [EU–Jordánia partnerségi prioritásokról](#) állapodtak meg, amelyek 2027-ig iránymutatást nyújtanak a kapcsolatoknak, összhangban a földközi-tengeri térségre vonatkozó új uniós programmal, illetve annak gazdaságélénkítési és beruházási tervével. Az EU és Jordánia tovább mélyíti a párbeszédet és az együttműködést az alábbi három célkitűzés mentén: i. a regionális stabilitás és biztonság terén folytatott együttműködés megerősítése; ii. a fenntartható gazdasági stabilitás előmozdítása; iii. a jó kormányzás és az emberi jogok tiszteletben tartásának megerősítése.

2014 októberében az Unió és Jordánia mobilitási partnerséget indított el a mobilitás és a migráció kezelésére. Emellett Jordánia 2013 óta 1,08 milliárd EUR összegű makroszintű pénzügyi támogatásban részesült az EU-tól. A legutóbbi, 700 millió EUR összegű hitelprogramot 2020-ban fogadták el. Ez segíteni fogja Jordániát a gazdasági stabilizáció támogatásában, az államadósság fenntarthatóságának növelésében, a gazdasági reformok felgyorsításában és a koronavírus-világjárvány gazdasági következményeinek korlátozásában. Jordánia a szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap, az úgynevezett „Madad alap” keretében is részesül támogatásban.

E. Libanon

A kapcsolatok alapját a 2006-ban hatályba lépett EU–Libanon társulási megállapodás, valamint a 2016. évi [EU–Libanon partnerségi prioritások](#) és a szíriai válság Libanonra gyakorolt hatásával foglalkozó EU–Libanon paktum képezik. A meglévő partnerségi prioritások érvényességét meghosszabbították addig, amíg az NDICI – Globális Európa keretében új prioritásokról nem születik megállapodás. A partnerségi prioritások a következőkre összpontosítanak: i. a növekedés és a munkahelyteremtés előmozdítása; ii. a helyi kormányzás és a társadalmi-gazdasági fejlődés előmozdítása; valamint iii. a jogállamiság előmozdítása és a biztonság fokozása. Az EU és Libanon közötti együttműködés magában foglalja a kapacitásépítéshez és az intézményfejlesztéshez nyújtott egyedi támogatást, valamint a civil társadalom javát szolgáló intézkedéseket. A 2017. júliusi EU–Libanon Társulási Tanács megállapodott abban, hogy megbeszéléseket kell folytatni a mobilitási partnerség aláírásáról. A 4,4 millió lakossal rendelkező Libanon mintegy egymillió regisztrált szíriai menekültet fogadott be. Libanon a szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap, az úgynevezett „Madad alap” keretében részesül támogatásban. 2020 decemberében az EU bejelentette, hogy az ENSZ-szel és a Világbankkal karöltve elindít „egy jobb Libanon újjáépítését” célzó [helyreállítási, újjáépítési és reformkeretet](#), amely az átláthatóság, a befogadás és az elszámoltathatóság elvein alapul. Ugyanakkor az emberközpontú helyreállításon túl a demokratikus, átlátható, inkluzív és virágzó Libanon újjáépítéséhez nyújtott jelentős uniós támogatás ezek után is a szükséges reformok terén elért kézzelfogható eredményektől függ majd.

F. Líbia

A Kadhafi-rezsim bukása óta Líbia a bonyolult politikai, területi, társadalmi és törzsi megosztottság miatt polgárháború felé sodródik. Az ország ezenkívül arról is ismert, hogy áthalad rajta a Száhel-övben zajló ember- és árucsempészet tranzitútvonala. Ezzel összefüggésben az Unió segítséget kíván nyújtani a líbiaiaknak abban, hogy

stabil és befogadó államot tudjanak kialakítani. Az Unió támogatja az ENSZ közvetítési erőfeszítéseit, melyek célja, hogy véget vessenek az ellenségeskedésnek, és diplomáciai eszközökkel próbál közelíteni a líbiai és regionális szereplők felé. Líbia nem írt alá társulási vagy egyéb szerződéses megállapodást az Unióval, az ország azonban jogosult a Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszközből és egyéb pénzügyi eszközökből nyújtott támogatásra. A helyi és regionális instabilitás következtében Líbia migrációs célországából tranzitországgá vált, ami azonnali uniós reakálást tesz szükségessé a legsürgetőbb szükségletek kielégítése érdekében. Líbia ezért támogatásban részesült az Unió Szükséghelyzeti Alap Afrikáért Észak-Afrikára vonatkozó keretén keresztül, amely az irreguláris migráció kiváltó okait kezeli, és támogatást nyújt a védelem és a migrációkezelés számára.

G. Marokkó

A déli partnerek közül Marokkónak van az egyik legszorosabb kapcsolata az Unióval. A társulási megállapodás 2000 óta van érvényben, és 2013-ban fogadták el az új szomszédságpolitikai cselekvési tervet. Az ország 2008-ban „kiemelt státuszt” kapott, ami tükrözi az EU–Marokkó együttműködés megerősítésére, valamint a gazdasági és politikai reformok további támogatására irányuló törekvést. Az EU–Marokkó mobilitási partnerséget 2013 júniusában indították el. Folyamatban vannak a vízumkönnyítési és visszafogadási megállapodásról, valamint a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásról szóló tárgyalások. Ezenkívül 2014-ben megújított halászati megállapodás lépett hatályba. Az Európai Bíróság két ítélete értelmében az Unió végrehajthatja a Marokkóval kötött megállapodásait, azonban ezek a megállapodások Nyugat-Szaharára nem alkalmazhatók. 2023-ban további bírósági határozatok várhatók.

H. Palesztina

Az Unió a Palesztin Hatóság vezető pénzügyi támogatója: a kétoldalú juttatás éves indikatív összege mintegy 300 millió euró. Az uniós támogatás általános célja egy olyan életképes, független és demokratikus jövőbeli palesztin állam kapacitásainak kiépítése, amely Izraellel és a többi szomszédos országgal békében és biztonságban él együtt. Az Unió és a Palesztin Hatóság közötti kapcsolatok jogalapja a [kereskedelemlről és együttműködésről szóló, 1997-ben megkötött ideiglenes társulási megállapodás](#). Az Unió és a Palesztin Hatóság szomszédságpolitikai cselekvési tervet írt alá, mely 2013-ban lépett hatályba. Az Unió ugyanebben az évben „különleges kiemelt partnerséget” ajánlott fel Izraelnek és a jövőbeli palesztin államnak, melynek értelmében példa nélkül álló politikai, gazdasági és biztonsági támogatási csomagot bocsát rendelkezésre, amennyiben megkötik a jogállással kapcsolatos végleges jövőbeli megállapodást. Az EU aktívan részt vesz a közel-keleti békefolyamatban, és tagja a közel-keleti kvartettnek, amely a 2003-as béketerven alapuló, kétállamos megoldásra törekszik. 2022 júniusában az Európai Bizottság 224,8 millió EUR összegű új kétoldalú juttatást hagyott jóvá Palesztina számára. Ez az új támogatási csomag a Palesztin Hatóság és a megszállt palesztin területek kulcsfontosságú projektjeinek támogatására szolgál. A Hamász által Izraelben elkövetett terrortámadásokat követően a Bizottság bejelentette, hogy megkezdi a Palesztinának nyújtott uniós támogatás sürgős felülvizsgálatát. Ez a felülvizsgálat nem érinti a Humanitárius Segélyek és Polgári Védelem Főigazgatósága (ECHO) keretében nyújtott humanitárius segítségnyújtást. A Bizottság bejelentette,

hogy megháromszorozza a Gázai övezet számára előirányzott humanitárius segélyt, azonnali emeléssel 50 millió eurós emeléssel, amelynek eredményeként a teljes összeg több mint 75 millió EUR-t tesz ki.

I. Szíria

Az erőszak fokozódását és az elfogadhatatlan emberi jogi helyzetet követően az EU 2011 májusában felfüggesztette a szíriai kormánnyal folytatott valamennyi kétoldalú együttműködését. Ezzel párhuzamosan az EU szankciók formájában különböző korlátozó intézkedéseket fogadott el. A 2017. április 3-i, [Szíriára vonatkozó uniós stratégiával](#) összhangban az EU támogatja a minden felet bevonó béketárgyalásokat, amelyek a Szíria által vezetett politikai átalakulásra irányulnak. A szíriai válságra való reagálás keretében az Unió adományozza a legtöbb pénzt: az Unió és tagállamai 2011 óta közösen több mint [24,9 milliárd euró](#) támogatást nyújtottak humanitárius, fejlesztési, gazdasági és stabilizációs segítségnyújtásra. 2017 óta az EU évente, az ENSZ társelnökletével Brüsszelben konferenciát szervez „Szíria és a térség jövőjének támogatása” címmel. E konferenciák átfogó célja a szíriai nép támogatása és a nemzetközi közösség mozgósítása a szíriai válság tartós politikai megoldása érdekében, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2254. sz. határozatával összhangban. Eddig valamennyi brüsszeli konferencia foglalkozott a szíriaiakat és a szíriai menekülteket befogadó közösségeket érintő legkritikusabb humanitárius és rezilienciával kapcsolatos kérdésekkel, mind Szíriában, mind a szomszédos régióban.

J. Tunézia

A 2011-es tunéziai forradalmat követően az Unió politikai, pénzügyi és technikai segítséggel támogatta az ország demokratikus átalakulását. A kétoldalú kapcsolat jogalapja továbbra is az 1998 óta hatályban lévő társulási egyezmény. Az elért haladásra való tekintettel 2012-ben az Unió és Tunézia megállapodott abban, hogy „kiemelt partnerséget” alakít ki, és 2013–2017-re részletes [cselekvési tervet](#) dolgoztak ki. Az Unió és Tunézia 2014 márciusában mobilitási partnerséget hozott létre, amely a vízumkönnyítési és visszafogadási megállapodásokról szóló tárgyalások megkezdéséhez vezetett. A [mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásról szóló tárgyalásokat](#) 2015 októberében hagyták jóvá. Az országban 2021 júliusa óta bekövetkezett politikai fejlemények azonban hatással voltak a Tunéziának nyújtott uniós támogatásra. Az Európai Unió kész támogatni Tunézia arra irányuló erőfeszítéseit, hogy sürgős strukturális reformokat hajtson végre, és továbbra is támogatni fogja a tunéziai népet, mivel azzal az ország előtt álló jelentős társadalmi-gazdasági és pénzügyi kihívásokra reagál.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

Az Európai Parlament teljes körűen részt vesz az európai szomszédságpolitikában. Külügyi Bizottságán keresztül ellenőrzi annak végrehajtását, különös tekintettel az elért eredményekről szóló éves jelentésekre és a felülvizsgálatokra. A bizottság magas rangú kormánytisztviselőkkel, szakértőkkel és civil társadalmi szereplőkkel folytatott rendszeres eszmecsere révén nyomon követi a politikai helyzet alakulását a partnerországokban. Költségvetési hatásköreinek köszönhetően a Parlament közvetlen befolyással bír az érintett pénzügyi eszközök számára elkülönített forrásokra.

A Parlamentnek ezenkívül hozzá kell járulnia minden új kereskedelmi megállapodás megkötéséhez is, ideértve a Marokkóval és Tunéziával a jövőben kötendő mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásokat is. A Parlamentnek ezenkívül hozzá kell járulnia minden új kereskedelmi megállapodás megkötéséhez is, ideértve a Marokkóval és Tunéziával a jövőben kötendő mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásokat is.

A déli partnerországok parlamentjeivel ápolts rendszeres kétoldalú kapcsolatokat [állandó küldöttségek](#) révén tartják fenn. A marokkói parlamenttel fenntartott kapcsolatokat így a közös parlamenti bizottság 2010-es létrehozásával magasabb szintre emelték. Ezenkívül 2016-ban Tunéziával, 2018-ban pedig Algériával közös parlamenti bizottságot hoztak létre. A Szíriával fenntartott parlamenti kapcsolatokat a polgárháború miatt felfüggesztették, és jelenleg a líbiai helyzet sem kedvez a parlamentközi kapcsolatoknak. A Parlament számos uniós választási megfigyelő misszióban vett részt a déli partnerországokban, és a demokráciatámogatási programja keretében támogatást nyújt Tunéziának. Regionális szinten a Parlament részt vesz Unió a Mediterrán Térségért parlamenti közgyűlésében, amely évente legalább egy plenáris és számos bizottsági ülést tart. A Parlamenti Közgyűlés soros elnöki tisztét jelenleg a marokkói parlament látja el.

[Kirsten Jongberg / Christos Trapouzanlis / Camelia Oaida](#)
10/2023

